

ПЕРЕДМОВА

Розвиток у молодших школярів пізнавальних інтересів, допитливості, спостережливості, бажання вчитися — «вічні» завдання, які покликана вирішувати початкова школа. Одним із важливих засобів їх розв'язання вчені виділяють інформативність уроку, тобто використання у навчальному процесі інформаційно насичених матеріалів, цікавих завдань і вправ, складених з урахуванням мотиваційного, змістового та процесуального компонентів навчання, елементів гумору тощо.

Оволодіння мовою, як відомо, починається вже з перших слів дитини, але вивчення її як системи передбачене лише шкільною програмою. Уже в початкових класах учні знайомляться з елементарними мовними одиницями, вчатьс я бачити їх у взаємозв'язку, здобувають практичні навички використання. Завдання вчителя якраз і полягає в тому, щоб із самого початку зацікавити молодших школярів мовними явищами, збудити у них прагнення до знань.

Цікавинки, що використовуються на уроках рідної мови, бувають різних видів: це насамперед цікава у пізнавальному плані інформація (розкриття історичних аспектів проблеми, етимології того чи іншого поняття тощо); це і «невідоме про відоме», тобто використання додаткових відомостей про те, що діти вже частково знають (такий підхід дає можливість по-іншому трактувати явища, які стали для учнів буденними); узагальнений цифровий матеріал, що є базою для порівняння, узагальнення вивчуваного, підкреслення його значущості.

Посібник складається з двох частин. У першій частині запропоновані інформативно-пізнавальні матеріали з елементами порівняльного й історичного мовознавства (рубрика «Цікаво знати»), що розширять знання учнів про те чи інше мовне явище, причому відомості подані з усіх основних розділів науки про мову. До кожного розділу дібрані цікаві завдання і вправи, які потребують від учнів творчого підходу до їхнього виконання, вмішені завдання-жарти й усмішки (рубрики «Цікаві завдання і вправи», «Вірші й римовані загадки», «Завдання-жарти», «Усміхніться»).

Друга частина книги містить мовознавчі розповіді. Їхня тематика складена з урахуванням психологічних особливостей молодших школярів і вимог навчальних програм. Цей матеріал можна використовувати не лише на уроках української мови, а й літературного читання, математики, природознавства, у позакласній роботі з дітьми, що дасть змогу реалізувати у навчальному процесі міжпредметні зв'язки.

Сподіваємося, що запропонований посібник допоможе вчителю зробити уроки мови цікавішими, жвавішими, змістовнішими.

ЩЕ РАЗ ПРО МОВУ

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос — більш нічого.
А серце б'ється — ожива,
Як їх почує!.. Знать, од Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть меж люди!..

Тарас Шевченко

Мова — це неоціненний божественний дар, який дано людині. Вона супроводжує нас від самого народження й аж до смерті. У щоденній практиці спілкування не обійтися без мови. І навіть коли ми думаємо, в пам'яті відтворюємо відомі нам слова і фрази. Власні думки формулюємо і передаємо за допомогою мови. Світ пізнаємо через мову, бо в ній накопичено життєвий досвід попередніх поколінь. Через мову ми впливаємо на емоції та почуття людей, формуємо їхні естетичні смаки.

Мова — це не просто витвір людей. Вона складалася сама по собі і з давніх-давен цікавила вчених. Тому наука про мову — мовознавство — є однією з найдревніших наук. Дехто стверджує, що кожний народ має свою мову тому, що саме ця мова з її звуковим складом, набором слів, способом їх поєднання відповідає характерові цього народу. Так, німці — люди врівноважені, люблять порядок, неквапливість, і мова в них некваплива, слова довгі. Італійці ж, навпаки, палкі, співучі, тому в їхній мові багато голосних звуків, а також дзвінких і сонорних — [м], [н], [л].

А яка ж українська мова? За милозвучністю наша мова визнана вченими другою (після італійської) серед європейських мов. Усі її звуки чіткі, чисті, у ній добре організоване поєднання голосних із приголосними, що надає їй мелодійності. А якщо до всього ще й додати величезне словникове багатство української мови і при цьому пам'ятати багатотомні заборони, утиски, нищення, яких вона зазнавала, то воістину можемо гордитися своєю величною мовою.

Про мову написано багато. Вчитаймося у висловлювання відомих людей і спробуймо ще раз збагнути усю велич цього незрівнянного дару.

- Мова — це генетичний код нації.

Іван Огієнко

- Мова — це середовище, в якому об'єднуються «Я» і світ.

Ганс-Георг Гадамер

- Мова — це кров, що оббігає тіло нації. Виточи кров — умре нація.

Юліан Дзерович

- Мова — втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова.

Максим Рильський

- Мова є засіб не висловлювати уже готову думку, а створювати її.
Олександр Потебня
- Мова — як інструмент: чим більше граєш на ньому, тим краще він звучить.
Олег Черногуз
- Скільки я знаю мов, стільки разів я людина.
Народна мудрість
- Одна людина, яка вміє розмовляти двома мовами, вартує двох.
Наполеон
- Знати багато мов означає мати багато ключів до одного й того ж замка.
Вольтер
- Для мене мови народів — як зорі на небі. Я не хотів би, щоб усі зорі злилися в одну величезну, на півнеба, зірку. На те є сонце. Але нехай сяють і зорі. Нехай у кожного народу буде своя зірка.
Расул Гамзатов
- Без знання мов почуваш себе ніби без паспорта.
Антон Чехов
- Мова зникає не тому, що її не вчать інші, а тому, що нею не говорять ті, хто її знає.
Хосе-Марія Арце
- До основних кваліфікаційних якостей громадянина входить активне володіння рідною мовою.
Ульріх Аммон
- Рідна мова дається народові Богом, чужа — людьми, її приносять на вістрі ворожих списів.
Василь Захарченко
- Рідна мова — мати єдності, батько громадянства і сторож держави.
Мікалоюс Даукша
- Рідна мова — це музика й малювання.
Дмитро Овсянко-Куликовський
- Людина, яка байдужа до рідної мови, — дикун. Вона шкідлива своїм еством уже тому, що байдужість до мови пояснюється цілковитою байдужістю до минулого, сучасного і майбутнього народу.
Костянтин Паустовський
- Народ, що не усвідомлює значення рідної мови для свого вищого духовного життя, виконує над собою самовбивство.
Павел Шафарик